

Oponentský posudek bakalářské práce Kateřiny Peškové
Kolísání v rodě u vybraných českých toponym zakončených na měkkou či obojetnou souhlásku

Kateřina Pešková si zvolila zajímavé onomasticko-morfologické téma a vhodnou metodu jeho zpracování: platnost údajů v kompendiích (tzn. v toponomastických a jazykověkulturních knižních publikacích určených veřejnosti) ověřit a) v ČNK, b) na oficiálních webových stránkách obcí s kolísajícími názvy a c) dotazníkovým výzkumem. Praktické provedení výzkumu podle této metody však má řadu slabin, a to ve všech třech bodech.

Autorka práce nejprve na základě odborné literatury mluvnické a onomastické shrnula poznatky o jmenném rodě u substantiv, o jeho kolísání a o kolísajících místních jménech. Nepostupovala přitom logicky, od obecného ke speciálnímu, ani chronologicky, nýbrž postupně probrala jednotlivé publikace, a to v nevysvětlitelném pořadí. Poté na základě údajů v publikacích *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Místní jména na Moravě a ve Slezsku, Naše místní jména a Místní jména v Čechách* vytvořila seznam jmen, jimiž se bude zabývat. (Jde o oikonyma, názvy obcí, ač se v práci soustavně píše obecně o toponymech.) Úplný seznam kolísajících jmen je k práci připojen jako příloha ve formě tabulky, v práci samé se autorka blíže věnuje vybraným jménům. Je podivné, že údaje v tabulce a údaje v práci se místy liší: např. jména Ohrozim, Pohoř, Salaš a Žabeň nemají v tabulce uvedeno femininum, třebaže ho autorka v práci samé buď přímo dokládá z úzu, nebo prohlašuje za spisovné. Z názvů, které se objevují pouze v tabulce (výslovně nadepsané *Seznam toponym kolísajících v rodě zakončených na měkkou či obojetnou souhlásku*), je pouze maskulinum uvedeno u jmen Kotaneč a Slavíč, avšak tato jména nejsou zařazena do seznamu jmen pouze maskulinních, který najdeme na konci práce.

Za slabiny práce, jak jsem uvedl výše, považuji následující skutečnosti. Zaprvé pokud jde o korpusový výzkum: autorka pracovala s korpusem SYN2010, ale pro její cíle by podle mého soudu byl vhodnější korpus SYN nebo SYN2013PUB, které jsou rozsáhlejší; mimoto z výzkumu nebyla vyloučena exonyma, kterým se ale práce soustavně nevěnuje (např. u jména Ratiboř).

Zadruhé pokud jde o webové stránky: souhlasím s autorkou práce, že „místní jméno se váže ke svému okolí, je spojeno se svými obyvateli a s historií místa“ (s. 36), ale pak nerozumím tomu, že v případě oikonymických forem, které se na území ČR vyskytují opakovaně, se spokojila s webovou stránkou jediné obce. Přitom je zřejmé – a v práci se to několikrát opakuje –, že na Moravě se častěji než v Čechách oikonyma zakončená na obojetnou či měkkou souhlásku užívají jako maskulina, tzn. s touž formou se v případě jejího výskytu na různých místech republiky zjevně zachází různě. Např. u jména Jeneč autorka dokládá z webu maskulinum (jde o Jeneč u Prahy), ale mohla doložit naopak femininum, kdyby se byla podívala na web obce Brťov-Jeneč v okrese Blansko (zde tedy nezvykle maskulinum v Čechách a femininum na Moravě). Rozhodnutí sledovat pouze oficiální weby samostatných obcí znemožnilo autorce např. doložit femininní zacházení s oikonymem Topol (městská část Chrudimi); u názvu Nevřeň není v práci o oficiálních webových stránkách obce nic, přestože existují (jméno obce je na nich uváděno jako femininum). Výzkum lokálního úzu je tedy výběrový a kritéria výběru nejsou opodstatnitelná.

U dotazníkového výzkumu není zřejmé, co zkoumá: zda znalost místního úzu (k tomu by ukazovala autorčina snaha dostat dotazník k obyvatelům pokud možno všech okresů), nebo znalost celouzemního úzu (protože dotazník byl týž pro všechny respondenty), nebo potenciální

jazykové preference („jak bych to řekl/napsal, kdybych musel“ – to je nejpravděpodobnější varianta). Rozhodně však nezkoumá „reálné užívání“, jak si autorka práce myslí. Nabízí se také otázka, co lingvisticky směrodatného lze získat z odpovědí respondentů, kteří jsou schopni napsat *kroměřížštinami* nebo *do Ledeče*. Při vyhodnocování dotazníkového výzkumu nejsou obce řazeny ani abecedně jako v ostatních částech práce, ani podle procentuálního zastoupení maskulina, ani podle žádného jiného rozumného kritéria. Ostatně domnívám se, že lepší než abecední řazení by bylo řazení podle zakončení, nebo alespoň explicitní zhodnocení toho, zda některé souhlásky v zakončení tíhnou k femininizaci silněji než jiné.

V teoretické části práce se autorka přiklání k názoru (resp. jiný neuvádí), že kolísání se časem ustaluje, a ze závěru práce lze dovodit, že trvalou tendencí je podle ní příklon k femininu. V této souvislosti myslím stojí za to všimnout si názvů, jako je Ochoz (existuje apellativum *ochoz*, které je rodu mužského) nebo Dubeč (v sousedství Dubče se nachází Dubeček a obecná unifikace jmen zakončených na měkkou souhlásku ve prospěch feminina zde vyvolává lokální diferenciaci a nesystémový vztah mezi slovem fundujícím a fundovaným).

Po formální stránce je předložená bakalářská práce slabá. Obsahuje dvouciferný počet chyb v čárkové interpunkci, několik chyb ve shodě přísudku s podmětem („přehlásky procházeli“, s. 12; „jména byly použity“, 17; „dostatek se dalo najít“, 18), slovní záměny (*řečník* m. *mluvčí*, 4; *podmět* m. *podnět*, 9; *respondent* m. *mluvčí*, 9) a syntaktické nedostatky („toponymům zakončených, 4; „z Češtiny – řeč a jazyk“, 11 a 14; „léty, ... kde“, 35; „více jak“, 41; falešná skladební dvojice na s. 46). Nezvyklé je spojení „na ČNK“ m. „v ČNK“. Hlavním autorem ani editorem SSJČ nebyl žádný Vácha.

Domnívám se, že bakalářskou práci Kateřiny Peškové lze předložit k obhajobě, ale vzhledem k popsáním metodologickým, kompozičním a formálním nedostatkům ji navrhuji hodnotit jen jako dobrou.

V Praze 21. ledna 2015

doc. Mgr. Robert ADAM, Ph.D.